

УДК 343.985:343.76

М.М. Кузьменко, старший експерт

Науково-дослідного експертно-криміналістичного
центру при ГУМВС України в місті Києві

ГРАФІЧНЕ ОФОРМЛЕННЯ ОБСТАНОВКИ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОЖЕЖІ

Наведено приклади графічного відображення обстановки на місці пожежі, доведено доцільність складання графічних матеріалів.

Ключові слова: графічне відображення, пожежа, горіння, схема, ознаки осередку пожежі.

Приведены примеры графического отображения обстановки на месте пожара, доказана целесообразность составления графических материалов.

The paper presents advantages of graphic representation of crime scenes in the reports of forensic examination of fires.

Ефективність огляду місця пожежі як джерела доказів у справі багато в чому залежить від оформлення його результатів — вони мають бути оформлені не лише технічно і процесуально правильно, а й наочно.

При всій точності та об'єктивності фотографій не в усіх випадках за допомогою фотознімків можна відобразити положення місця пожежі на місцевості, взаємне розташування окремих об'єктів, предметів тощо на місці події, підкреслити особливості, які відображають закономірності розвитку пожежі, зміну ступеня руйнувань, ознаки направленості горіння тощо.

У таких випадках протокол огляду місця пожежі ілюструють графічними матеріалами: планами, схемами, кресленнями, які виконують у масштабі (хоча вони можуть бути й схематичними). Важливо, щоб вони правильно відображали потрібні дані і не допускали вільного їх тлумачення. Проте уявлення повної картини обстановки неможливе без її графічного відображення, яке містить особливості пошкодження вогнем конструкцій і матеріалів.

Питання щодо графічного відображення обстановки розглянуто у багатьох публікаціях.

Зокрема специфіку графічного відображення обстановки зазначає Б.В. Мегорський, хоча й наводить як приклад лише одну таку схему, що не відображає повної картини обстановки на місці пожежі [1].

С. Степаненко, Д. Білкун, Я. Яник, Ю. Тимошук також приділили увагу питанню щодо фіксації обстановки, яка склалася на місці пожежі, за допомогою графічних матеріалів з використанням загальноновживаних графічних позначень або замальовок, які використовують у процесі цього огляду [2]. Проте автори також наводять

як приклад складання лише одного розгорнутого плану приміщення пожежі.

Питання графічного відображення обстановки на місці пожежі з наведенням значної кількості наочних прикладів розглянуто у методичному посібнику «Методи дослідження пожеж» [3].

Метою цієї статті є висвітлення питання щодо практичного застосування графічного відображення обстановки на місці пожежі згідно з чинними методиками та довідковою літературою.

Зрозуміло, що основним завданням під час огляду місця пожежі є встановлення її осередку, тобто місця, в якому спочатку виникло горіння [1]. У процесі огляду місця пожежі на місцезнаходження осередку пожежі вказують відповідні його ознаки, а саме: зміна кольору металевих елементів, відшарування захисного шару залізобетонних конструкцій, деформація металевих елементів, прогари та більш значне зуглення дерев'яних конструкцій, утворення проекції «осередкового конусу» на поверхнях конструкцій тощо. Ці ознаки осередку пожежі доцільно наносити на схеми.

Проілюструвати процес графічного відображення обстановки на місці пожежі можна на таких прикладах.

1. Близько 2-ї години ночі на майданчику для паркування легкових автомобілів, що не охоронявся, розташованому у дворі багатоповерхового житлового будинку, виникла пожежа.

На момент початку проведення огляду на майданчику було припарковано три легкових автомобілі, кузови яких мали термічні пошкодження.

З метою виявлення ознак, предметів, пристроїв тощо, які б вказували на причину і місце виникнення пожежі, та розкриття можливого злочину «по гарячих слідах» слідчий слідчо-оперативної групи прийняв рішення щодо залучення експерта-пожежотехніка для участі в огляді місця пожежі.

Під час цього огляду експерт запропонував скласти кілька схем місця події, які б повністю відображали обстановку, розміщення об'єктів дослідження та ознаки, що вказували б на осередок пожежі.

Зокрема, на схемі № 1 (рис. 1) позначено розміщення об'єктів дослідження з прив'язкою їх до найближчої будівлі та відносно один одного із зазначенням відстаней і назв об'єктів.

Кожну виявлену ознаку осередку пожежі наносять на схему поетапно, що робить схеми більш інформативними і дає змогу уникнути зайвих позначень, непотрібних на цьому етапі дослідження обстановки.

Так, на схемі № 2 (рис. 2) нанесено ділянки пошкоджень лакофарбового покриття кузовів автомобілів, на яких спостерігали зміну їх кольорів.

При цьому виділені ділянки зафарбовано у різні кольори, чим підкреслено їх важливість на цьому етапі дослідження.

Під час подальшого огляду було виявлено ділянки з частковим відшаруванням лакофарбового покриття, ці ділянки нанесено на схему № 3 (рис. 3).

З метою визначення направленості теплового впливу під час розвитку пожежі складено схему № 4, в якій узагальнено ділянки, зображені на схемах № 2, 3 (рис. 4).

Як видно зі схеми № 4, направленість теплового впливу походила від ділянок, на яких мало місце часткове відшарування лакофарбового покриття.

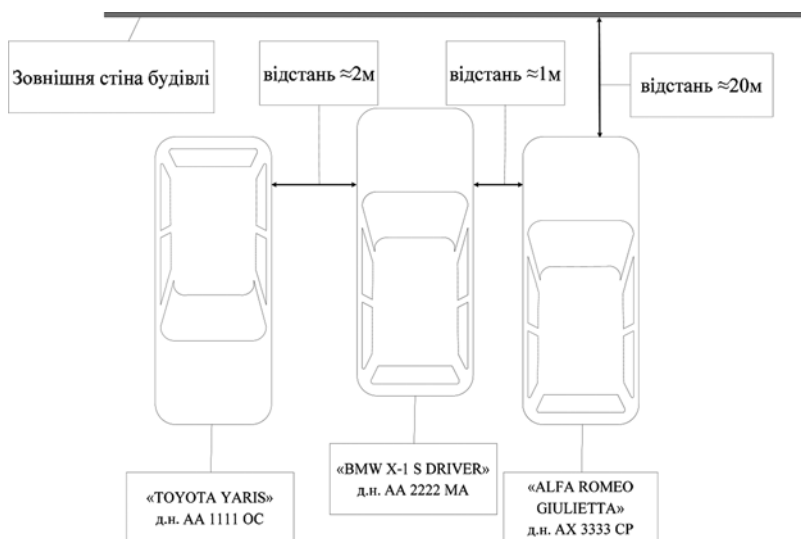

Рис. 1. Схема № 1 розміщення об'єктів на місці пожежі

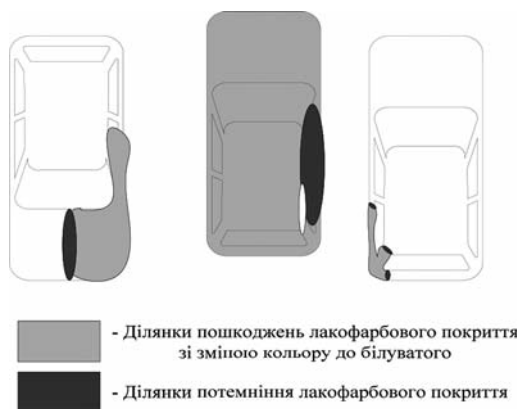

Рис. 2. Схема № 2 з ділянками пошкоджень лакофарбового покриття

Рис. 3. Схема № 3 з ділянками з частковим відшаруванням лакофарбового покриття

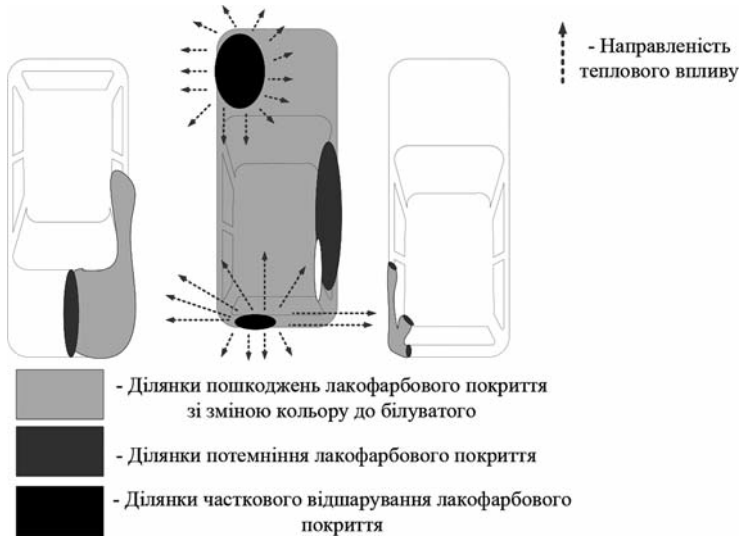

Рис. 4. Схема № 4 з узагальненням ділянок пошкоджень об'єктів

Згідно з чинними методиками дослідження пожеж [1; 2; 4] сукупність зазначених ознак вказує на місця розташування осередків пожежі, які зображено на схемі № 5 (рис. 5).

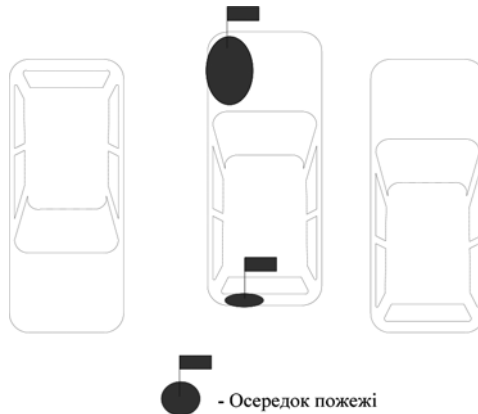

Рис. 5. Схема № 5 з позначенням осередків пожеж

Наявність кількох осередків пожежі, на думку експерта, свідчить про ймовірне занесення стороннього джерела запалювання.

2. Другий приклад огляду місця пожежі, що трапилася в одній із сушильних камер деревообробного підприємства, тобто на об'єкті, де розташована певна кількість обладнання, вузлів, агрегатів, які в сукупності забезпечують технологічний процес.

На момент початку проведення огляду було встановлено, що термічних пошкоджень зазнала сушильна камера, в якій знаходилися дерев'яні балки у процесі сушки.

Під час дослідження було з'ясовано, що зверху та з боків камера всередині обшита металевими листами, які обладнано утеплювачем (між стіною з піноблоків

і металевими листами). Всередині камери на відстані близько 1 м від задньої стінки наявне відгородження з металевих листів, прикріплених до металевої конструкції. Відгородження не є суцільним, має прохід завширшки близько 1 м і слугує для забезпечення циркуляції конвекційних мас теплого повітря для сушіння деревини в камерах. Розповсюдження теплого повітря по всій камері забезпечує центрифуга. Циркуляція теплого повітря в сушильних камерах здійснюється шляхом нагнітання теплого та забору холодного повітря, а також завдяки двом отворам, з'єднаним трубопроводами з піччю на твердому паливі. Два трубчастих електронагрівачі (далі — ТЕНи) слугують частиною нагрівального елемента від електромережі. Із зовнішньої частини навпроти центрифуги у спеціальній ніші знаходиться електричний двигун, з'єднаний із центрифугою за допомогою валу. Також навпроти кожного ТЕНу в спеціальних нішах знаходяться вимірювальні прилади та живлення ТЕНів від електромережі. Ніші зроблено так, щоб не було прямого контакту нагрівальних елементів і електричного двигуна із сушильною камерою.

З огляду на значну кількість технологічного обладнання експерт прийняв рішення зазначити його на схемі № 6 (рис. 6).

Виявлені у процесі дослідження ознаки осередку пожежі зображено на схемі № 7 (рис. 7).

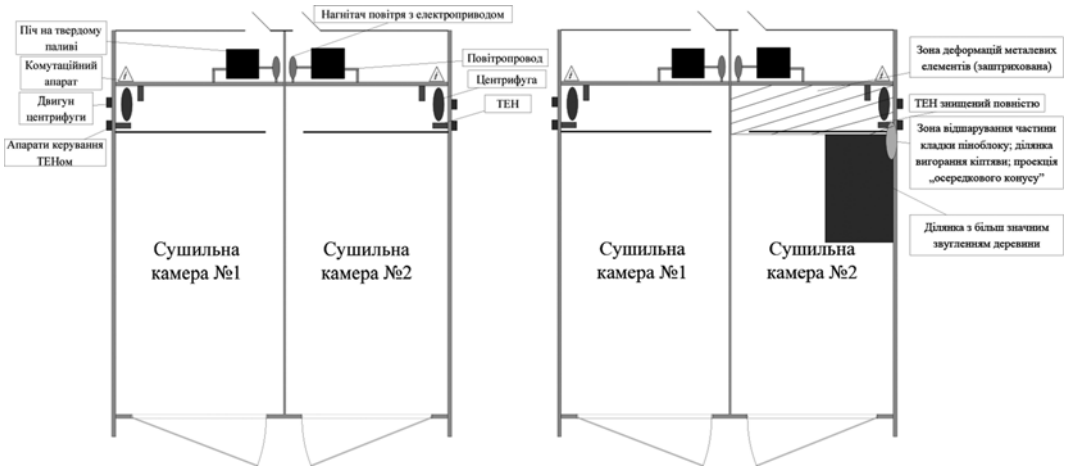

Рис. 6. Схема № 6, на якій зображено технологічне обладнання сушильної камери

Рис. 7. Схема № 7 з ознаками осередку пожежі в сушильній камері

У процесі детального огляду ділянок з ознаками осередку пожежі у нижній частині стіни було виявлено наскрізний отвір. На прилеглих до цього отвору ділянках від тирси та зугленої речовини відчувався різкий запах, характерний для бензину. З огляду на те, що технологічний процес не передбачає наявності у цьому місці такої горючої рідини, експерт припустив, що її могли занести спеціально для ініціювання горіння, а отже, потрібно провести хімічне дослідження зразків тирси та зугленої речовини. Місця вилучення зразків тирси та зугленої речовини було нанесено на схему № 8 (рис. 8).

Рис. 8. Схема № 8 з позначенням місць видалення зразків тирси та зугленої речовини для проведення подальших хімічних досліджень

Отже, як свідчать наведені приклади, належне графічне відображення місця пожежі, складене за результатами його огляду, сприяє виявленню її причинно-наслідкових зв'язків і підвищенню ефективності дослідження.

Список використаної літератури

1. Мегорский Б.В. Методика установления причин пожаров / Б.В. Мегорский. — М. : Изд-во лит. по строительству, 1966. — 271 с.
2. Дослідження пожеж : довід.-метод. посіб. / [Степаненко С., Білкун Д., Яник Я., Тимошук Ю.]. — К. : Пожінформтехніка, 1999. — 224 с.
3. Методи дослідження пожеж : метод. посіб. / [авт. кол.: Климась Р.В., Кріса І.Я., Сариогло Д.П. та ін.]. — К. : УкрНДІПБ МНС України, 2008. — 181 с.
4. Исследование причин возгорания автотранспортных средств : учеб. пособ. / [под ред. А.И. Колмакова]. — М. : ОАО «Щербинская типография», 2003. — 70 с.